

Dörd ünsürdən biri: Hava

Hava da dörd ünsürdən biridir, ancaq nə onun kimyəvi tərkibi, nə atmosfer qatları, nə də ozon dəlikləri söhbətin məzmununa daxil deyil. Heç yaxın da gəlmir. Sadəcə hava - vahid, artıq "vətəndaşlıq" hüququ qazanmış və öz varlığını tanıtdırmış məfhumdur.

Hava azadlıqla bir bənzəri, assosiasiya yaradır. Sanki molekullar da burada azadlıqdadır: bir-birindən aralı, sərbəst dolaşırlar. Hava hara istəyir dolur, hansı formanı istəyir alır. O istər qızılı zəmi olsun, istər yamyaşıl çəmən, istərsə də xarabalıq - fərqi yoxdur, üzərindən əsib keçir. O özü yüklənir, hansı an haradadırsa, odur, oradan xəbər verir, sonra götürdüyünü hərsə atıb başqa bir şeyi götürüb qaçır. Hava heç nəyi özündə saxlamır, heç nə orada dayanmır, durmur. Amma qarşısına keçən nə varsa, götürüb hara isə aparır, çatdırır. Təsadüfi deyil ki, özündə bu keyfiyyətləri daşıyan insanı da bəzən havaya bənzədirlər və bu "havalanan" insanın başqalarından üstün cəhəti, yəqin ki, onun özünü azad hiss etməsidir.

Hava ünsürlər arasında ən yüngüldür. Onun ağırlığını heç kim hiss eləmir, varlığı heç kimin yerini dar etmir. "Qonduğu" yerdə iz qoymur, onda da iz qoymaq olmur. Onun varlığı normal halından çıxdanda hiss olunur: külək olub əsəndə, meh olub çiçəkləri titrəndə. Sanki onun varlığı ilə yoxluğu eynidir. Bəzən onu boşluğa da bənzədirlər. Təbii ki, bunlar fərqlidir. Onun yoxluğu saniyələr içində özünü bürüzə verir. Onu nəyə isə bənzətmək çətindir. Amma madam ki var, deməli,

müqayisəsi də olmalıdır. Və onun ancaq bir bənzəri tapılar - əlaqə...

Güclü əsib daşı-ağacı yerindən qoparmağı, sarsılmaz şeyləri uçurtmağı sel də bacarır, od da, torpaq da. Havanın bacarığı isə gözlə görünməyən, əllə tutulmayan şeyləri daşıya bilməsidir. Çiçəklərin ətrini, rəyihəsini havadan başqa nə ətrafa yayalar ki? Səsi havadan başqa nə uzaqlara çatdırar bilər?



Rəngləri olduğu kimi, qarışdırmadan çatdırmağı, günəşin şüalarını yağışın damlları ilə görüşdürüb yeddi rəngə salmağı havadan başqa nə bacarar? Hava fiziki təsviri, maddi varlığı olmayanlara sanki varlıq verir, onları sahibindən alıb hara isə çatdırmağa kömək göstərir, onların hərəkətini təmin edir.

Hava həm də insanın mənevi aləmi ilə zahiri dünyası arasında əlaqədir. Amma burada da "daşdığı", "ötürdüyü" şeylər sözə, hərflərə sığmayanlardır. Dərin, odlub bir ah dağlar boyda dərdin narahat bir zərrəsidir, nəfəs onu ürəkəndən çıxardır ki, insan bir az yüngülləşsin.

İnsan həyretlə içini çəkəndə hava həmin həyreti doldurur damarlara ki, bütün bədəne yayılsın, insan bütün varlığı ilə onu hiss eləsin: rəngi qaçsın, səsi titrəsin, əli əssin.

İnsan təəccübdən nəfəsini içinə qısqandanda hava onun içi ilə zahiri arasındakı disbalan-

sı gizlədir...

Bəzən nəfəsin, havanın saxladığı şey o qədər ağır olur ki, torpaq bədənə ona dözmür və onu gözlərdən süzülən damcılara çevirir, ya bir şəirin misralarına, ya bir musiqinin sədasına, ya bir rəsmi rənglərinə "tökür". Hava isə bütün bunları sadəcə daşıyır, çatdırır, özü isə onlara qarışmır, hiss etmir.

Havanın daşdığı ən önəmli şeylərdən biri də yenə maddi varlığı olmayan, amma maddiyyətə varlıq verən bir şeydir - həyat... İstər ən uca zirvədə olsun, istər ən əngin suların dibində, istərsə də yeddiqat torpağın altında, hansı vasitə ilə olursa olsun, özünü ora çatdırar bilir, daşdığı bu əmanəti - həyatı sahibinə verir. Bu, zirvələrdə dolaşan quş da ola bilər, okeanlarda üzən balıq da, torpağın altından işığa can atan toxum da. Su da, torpaq da öz sakinlərini yaşatmaq üçün havanın gətirdiyi həyata möhtacdır. Hətta özündənrazı, lovğa od da havanın "havasına" oynamağa məcburdur.

Hava yeganə ünsürdür ki, həm maddi dünyada var, həm ilahi. Əslində, hava bu ikisi arasında yeganə (!) "əlaqədir". Bu "hava"nın adı ruhdur. Allah torpaq bədəne ruh üfündə ona ancaq həyat vermir, həm də adlar öyrədir, əmanətini etibar edir.

Maddi dünyanın çərçivələrindən yorulan, boğulan insan yenə ruhu ilə fərqli bir dünyaya ucala bilər.

Ruh - azadlıqdır. Azadlıq isə sənə "mən" in arasında əlaqədir. Sən - sosial varlıq olaraq "mən"ə - ilahi varlığa çatmaq üçün azadlığın içindən keçməlisən.

Könül BÜNYADZADƏ,
AMEA-nın müxbir üzvü.